

EXPERIMENT KREWERD

KLEIN MAAR DAPPER DORP NEEMT HET HEFT IN EIGEN HAND

Groningen, aardbevingsgebied. Wanhopige inwoners kampen met schade en tegenwerking. Toch is er een kleine nederzetting die moedig standhoudt. In het dorpje Krewerd nemen de inwoners hun toekomst in eigen hand.

HOE HET ALLEMAAL BEGON

Krewerd is een dorp op een wierde, een door mensenhand opgeworpen heuvel in het vlakke landschap. Het ligt in de gemeente Eemsdelta, telt 45 woningen, een boerderij en een dorps huis. Dit allemaal rond het prachtige Mariakerkje, daterend uit de 13e eeuw.

Krewerd ligt in het aardbevingsgebied. De regio die regelmatig aardbevingen voelt; een gevolg van tientallen jaren aardgaswinning. Het is een erfenis waar de inwoners zwaar onder gebukt gaan. Temeer omdat schadeherstel en versterking van woningen maar niet op gang komen. Het lijkt wel alsof de instanties alleen maar tegenwerken.

Tom Roggema woont sinds 2016 in Krewerd. Hij kent de aardbevingsproblematiek goed. Tom werkte zelf een jaar bij het Centrum Veilig Wonen. Het leerde hem vooral dat de versterkingsoperatie anders kon en anders moest: goedkoper, sneller en met meer betrokkenheid van bewoners. Tom: „We laten de versterking niet als een tsunami over ons heen komen. We zien het als een uitdaging. Als een kans.”

TOEVAL?

In september 2017 komt Fons Verheijen in Krewerd terecht. Bijna bij toeval. Fons is architect, voormalig

hoogleraar, en hij zet zich met zijn stichting ArchiScienza in voor architectuur en wetenschap. Verheijen was getroffen door de chaos rondom het aardbevingsdossier in Groningen. Hij zocht en vond een klein dorp om zijn hulp aan te bieden. Een plek waar hij kon aantonen dat het beter kan. Door kennis van architecten te benutten en door de problemen samen met de bewoners aan te pakken, met respect voor de geschiedenis en cultuur van de regio. Burgemeester Gerard Beukema verwees hem naar Krewerd.

In een half uurtje worden ze het eens: Fons Verheijen, Tom Roggema en met hem het bestuur van Dorpsbelang. Experiment is geboren. Krewerd pakt de versterking zelf op. De bewoners zijn zelf in the lead en laten zich tijdens het proces ondersteunen door deskundigen. Een van de pijlers van Experiment Krewerd is dat ieder adres een eigen architect kiest. De architect heeft maar één opdrachtgever en staat de bewoner onafhankelijk en deskundig bij met raad en daad.

Inzet van de aanpak is een veilig en beter huis voor iedereen. Afgestemd op wensen van de bewoner. Bovendien wordt gestreefd naar vernieuwing van het dorp. Met oog voor cultuur en historie, maar gericht op een mooie toekomst. Experiment Krewerd gaat hiervoor in gesprek met alle betrokken instanties en wil voor de uitvoering gebruik maken van beschikbare fondsen en subsidies.

EXPERIMENT KREWERD

SAMEN

De bewoners van Krewerd zijn vanaf het begin intensief betrokken bij de opzet van het project. Er volgen talloze vergaderingen in dorps huis Kredo; er worden werkgroepen gevormd. Zoals de energiegroep en de groengroep. Ook slagen de initiatiefnemers er in een legertje deskundigen te mobiliseren.

- Cultuurhistoricus Marieke van der Heide brengt de cultuurhistorie, *de lagen van de tijd*, in beeld.
- Het dorp, de ligging en de bebouwing met al het groen wordt vastgelegd door stedenbouwkundige Sacha Schram.
- Pieter Brink maakt samen met bewoners het energietransitieplan voor het hele dorp.
- Karin Peters, stadssociologe, doet sociologisch en antropologisch onderzoek in het dorp.

Bijzonder is ook dat Experiment vanaf het begin wordt gevolgd door Liefke Knol. Zij maakt een documentaire van het hele proces.

PLAN VAN AANPAK

In januari 2018 ligt er een Plan van Aanpak klaar. Experiment Krewerd bevat de volgende innovaties:

1. Een bottom-up aanpak: de bewoners doen het zelf en zij staan ook centraal.
2. Een versnelde versterkings aanpak: engineering judgement.
3. Bewoners worden bijgestaan door eigen architecten: ontwerp kwaliteit en deskundige onafhankelijkheid.
4. Energietransitie op dorpsniveau.
5. Versterking, dorpsvernieuwing en energietransitie in één onlosmakelijk proces.

Fons Verheijen verzorgt een lezing bij de architectengemeenschap Groningen (GRAS). Hij vraagt zijn beroepsgroep om Krewerd te 'adopter'. Aan die oproep wordt massaal gehoor gegeven.

VERBOND

Eenheid in het dorp is belangrijk. Zeker als er spannende tijden op komst zijn. Daarom sluiten de inwoners 'Het Verbond van Krewerd'. In Kredo wordt het verbond ondertekend. Iedereen belooft zich achter de uitgangspunten van het experiment te scharen en eenheid uit te dragen zo lang het experiment loopt.

'WAPENFEITEN':

- De woningen worden elk geïnspecteerd.
- De inwoners van Krewerd eisen in een brief aan de regering en de Tweede Kamer een 'veilig wonen verklaring'.
- Burgemeester Beukema en de Nationaal Coördinator Groningen Hans Alders zijn te gast in het dorps huis. Ze zijn enthousiast over Experiment Krewerd. De gemeente spreekt haar steun uit en belooft projectondersteuning.
- Samen wordt gebouwd aan een netwerk van personen die het idee steunen: van de burgemeester en de gemeenteraad, Groninger Dorpen, Groninger Gasberaad, Tweede Kamerleden tot de Rijksbouwmeester aan toe.

De steun, de tomeloze inzet en het grote netwerk van Fons Verheijen is hierbij van groot belang. Vanaf het begin van het experiment wordt ook contact onderhouden met andere dorpen in de directe omgeving: van elkaar leren, elkaar steunen, elkaar helpen.

'WAPENFEITEN':

- De inwoners richten in augustus 2019 Dorpscoöperatie Krewerd op. Een 'rechtspersoon met zeggenschap voor bewoners'. Dit is nodig, nu het experiment realiteit is geworden. De mensen moeten inspraak hebben en kunnen stemmen als er besluiten worden genomen over het dorp. Bovendien moeten subsidiegelden op juiste wijze worden beheerd. Met de Dorpscoöperatie is de democratie geborgd.
- Willem Smink wordt als bestuurlijk zwaargewicht (hij was onder andere wethouder van Groningen) aangetrokken en unaniem tot voorzitter van de Dorpscoöperatie gekozen.
- Nadat de opnames van de huizen gedaan zijn,

medio 2019, loopt het overleg met de NCG over de beoordeling van de huizen stroef. Fons neemt contact op met de heren Otto Wassenaar en Dhr. Isham Engin Bal. Wassenaar is voorzitter van de Technische Commissie van de NCG. Bal is lector Aardbevingen van de Hanze Hogeschool Groningen en Head of Research Group on Earthquake Resistant Structures.

- De drie ingenieurs schrijven een document, 'the Experimental Plan', waarin ze uitleggen dat de beoordelingen van de huizen in Krewerd ook gedaan kunnen worden op basis van 'gezond verstand' van de engineers. Hun vakmanschap en hun ervaring zijn maatgevend. Dit wordt 'engineering judgement' genoemd.
- Krewerd kiest voor deze aanpak. Nu er niet maanden gerekend wordt, gaat de beoordeling van de huizen sneller en goedkoper.
- De NCG gaat akkoord met deze werkwijze voor Krewerd.
- De selectie van architecten vindt plaats. Er hebben zich 30 architecten aangemeld voor het Experiment, 20 architecten worden gekozen door de bewoners.

'WAPENFEITEN':

Nadat de beoordelingen gemaakt zijn, gaan bewoners met hun architect aan de slag: ze maken een ontwerp aan de hand van de versterkingsadviezen en hun eigen wensen.

- Resultaat is voor ieder huis een voorlopig ontwerp. De begrotingen van iedere woning gaan ter goedkeuring naar de NCG.
- Dit moet er in resulteren dat de architecten en bewoners zelf de uitvoering ter hand nemen.

ENERGIETRANSITIE

De inwoners hebben samen met Pieter Brink en SEN een energieplan gemaakt. Dit wordt binnen het programma Gasvrije Wijken door het ministerie van Binnenlandse zaken gehonoreerd. Krewerd krijgt als proefdorp een subsidie toegekend van 1,5 miljoen euro. De dorpen Godlinze en Holwierde zullen volgen. Als de aangepaste wet medio 2021 door de eerste kamer wordt aangenomen, kan de uitvoering starten.

FAUNATOREN

Als er straks wordt gebouwd en versterkt in het dorp, verliezen veel dieren hun onderkomen. Bijna alle dakpannen moeten er af en spouwmuren worden versterkt. In de Dorpscoöperatie is hiervoor een oplossing bedacht. Krewerd krijgt een faunatoren.

Fons Verheijen schrijft hiervoor een prijsvraag uit, onder alle architecten die in het dorp actief zijn. De inwoners kiezen de winnaar uit. De faunatoren moet verrijzen op het trapveldje bij het haventje, tegenover Boer Bart. De winnende architect krijgt 1000 euro en mag de faunatoren realiseren.

Uit de ontwerpen komt 'de omgedraaide toren' van architectencollectief Vector.i en ecooloog Jan Doevendans als winnaar naar voren. Doevendans gaat het dorp de komende tijd bovendien ecologisch begeleiden tijdens de versterking.

DNA

Hoe moet Krewerd er uitzien na de versterkingsoperatie en de uitvoering van het dorpsplan? Het dorp ontkomt er niet aan om te vernieuwen. Dat is zelfs goed. Maar Krewerd moet wel vertrouwd blijven.

Dorpsbouwmeester Fons Verheijen heeft daarom alle kwaliteiten en bijzonderheden van Krewerd in kaart gebracht. Bouwkundige veranderingen aan huizen of aanpassingen in het straatbeeld worden aan dit 'DNA-profiel' getoetst. Zodat Krewerd, ook in de toekomst, zichzelf blijft.

ALTERNATIEVE GRONINGSE PROVINCIEVLAG

Eind juni 2021 heeft Mw. Ollongren, minister van Binnenlandse Zaken, Krewerd bezocht. We hebben haar verteld over het Experiment, de stand van zaken en de toekomst.

Als blijk van waardering heeft ze een alternatieve Groningse provincievlag gekregen

DE KREWERDER STEEN

De Krewerder steen is een nieuw type baksteen ontworpen door Fons Verheijen.

De steen is gevormd uit Groninger klei met een meegebakken haak. De steen wordt aan beugels op de houtskeletwand gehangen: zo ontstaat een bakstenen muur die meebeweegt met

de houtskeletwand en die niet breekt.

Onderin de steen is een kleine inkeping gemaakt, die zorgt voor een schaduwrand.

Zo'n rode bakstenen muur met die schaduwrand, de voeg, zorgt er dat het kenmerkende dorpsbeeld van woningen met rode bakstenen - zoals we in Krewerd nu kennen - behouden blijft

DORPSVERNIEUWING.

De bewoners maken samen met stedenbouwkundige Sacha Schram een dorpsvisie. Die wordt in de Algemene Leden Vergadering van de Dorpscoöperatie met de grootst mogelijke meerderheid goedgekeurd. De eerste fase kan van start gaan, mogelijk gemaakt door een eerste subsidie van 600.000 euro uit het Nationaal Programma Groningen.

